[2019] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 733

ਰਿਲਾਇੰਸ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਬਨਾਮ

ਰੇਖਾਬੇਨ ਨਰੇਸ਼ਭਾਈ ਰਾਠੌੜ

(2019 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 4261)

ਅਪ੍ਰੈਲ 24, 2019

[ਡਾਕਟਰ ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ ਅਤੇ ਹੇਮੰਤ ਗੁਪਤਾ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ, 1986: ਸੇਵਾ ਬੀਮਾ ਪਾਲਿਸੀ ਦੀ ਕਮੀ - ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਖੰਡਨ - ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਨੇ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਤੋਂ ਪਾਲਸੀ ਲਈ - ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਉਸਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਕਿ ਕੀ ਪੇਸ਼ਕਰਤਾ ਦਾ ਇਸ ਸਮੇਂ ਬੀਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਉਸਨੇ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਕਵਰ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਉਸਦਾ ਜਵਾਬ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਸੀ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਲਿਸੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ - ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੀਆਂ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀਆਂ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ- ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਖਪਤਕਾਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ - ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ: ਧਾਰਾ 45 ਜੀਵਨ ਬੀਮੇ ਲਈ ਕਵਰ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੇ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦੀ ਹੈ- ਹਾਲਾਂਕਿ, ਤੁਰੰਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਬੀਮਾ ਕਵਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੀ- ਬੀਮੇ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਬਹੁਤ ਨੇਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ-ਆਪਸੀ ਨਿਰਪੱਖ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਲਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਬਣਾਈ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ- ਪੂਰੇ ਖੁਲਾਸੇ ਦੇ ਕਰਤੱਵ ਲਈ ਇਹ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ

ਦਿਲਚਸਪੀ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਛੱਡੀ ਜਾਂ ਲੁਕਾਈ ਨਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੇ ਬੀਮੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਕਵਰ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਕਵਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ- ਜੋਖਮ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੰਭਾਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਨੇ ਇੰਨੇ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀਆਂ ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ- ਅਜਿਹਾ ਤੱਥ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ- ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਮੰਗੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਜੋਖਮ ਲੈਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ - ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਬਿਆਨ ਗਲਤ ਜਾਂ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਜੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਮੀਅਮ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ-ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਬੀਮਾ ਪਾਲਿਸੀ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪਾਲਸੀ-ਬੀਮਾ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ (ਪਾਲਸੀਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ) ਨਿਯਮ, 2002, ਨਿਯਮ 2(d) ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ

733

XXXXXX

ਬੀਮਾ ਐਕਟ 1932: ਧਾਰਾ 45 - ਜੀਵਨ ਬੀਮੇ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਦਾ ਖੰਡਨ ਸੀਮਾ ਮਿਆਦ – ਰੱਖੀ ਗਈ: ਧਾਰਾ 45 ਬੀਮਾਕਰਤਾ 'ਤੇ ਜੀਵਨ ਬੀਮੇ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਵਾਲ ਚੁੱਕਣ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ- ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥਕ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਝੂਠ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਪਦਾਰਥਕ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦਾ ਬੋਝ

ਪੈਂਦਾ ਹੈ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਲੋੜ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਗੈਰ-ਖੁਲਾਸਾ ਜਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਗਲਤ ਜਾਂ ਝੂਠੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪਾਲਸੀ ਧਾਰਕ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਦੀ ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਸਮੇਂ ਜੋ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਨ - ਧਾਰਾ 45 ਜੀਵਨ ਬੀਮੇ ਲਈ ਕਵਰ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋ ਸਾਲ ਬੀਤ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੇ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਸਿਧਾਂਤ/ਸਿਧਾਂਤ: ਉਬਰੀਮਾ ਫਿਦੇਈ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ - ਬੀਮਾ ਉਬਰੀਮਾ ਫਿਦੇਈ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਚੰਗੀ ਨਿਹਚਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ - ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਅਤੇ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਨੇਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀਆਂ ਆਪਸੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਸਰਵਉੱਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ-ਬੀਮੇ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ, ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਤੋਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਉਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਉਸਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੈ- ਇਹ ਨੇਕ ਇਰਾਦੇ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੀਮੇ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਬੀਮਾ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ (ਪਾਲਸੀਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ) ਨਿਯਮ 2002: ਨਿਯਮ 2(d) - ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ - ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ: ਨਿਯਮ 2(d) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਇੱਕ ਫਾਰਮ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੀਮੇ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਦੁਆਰਾ ਭਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਜੋਖਮ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ - ਖੁਲਾਸੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋਖਮ ਲੈਣ ਲਈ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ - ਖੁਲਾਸੇ ਇਹ ਹਨ ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਬੀਮਾਕਰਤਾ, ਜੋਖਮ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਦਰਾਂ, ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ।

XXXXXX

735 ਰਿਲਾਇੰਸ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰੇਖਾਬੇਨ ਨਰੇਸ਼ਭਾਈ ਰਾਠੌੜ

ਬੀਮਾ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ (ਬੀਮਾ ਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ) ਨਿਯਮ 2002: ਨਿਯਮ 2(d), ਵਿਆਖਿਆ - ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ - ਸ਼ਬਦ 'ਜ਼ਰੂਰੀ' ਦਾ ਅਰਥ - ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ: ਵਿਆਖਿਆ "ਜ਼ਰੂਰੀ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਅਤੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜੋਖਮ ਨੂੰ ਬੀਮਾ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ "ਸਾਰੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਢੁਕਵੀਂ ਜਾਣਕਾਰੀ" ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ - ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ "ਜ਼ਰੂਰੀ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਜਾਂ ਘਟਨਾ ਜਿਸਦਾ ਬੀਮਾ ਕਵਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੀ ਜੋਖਮ ਦੀ ਭੁੱਖ ਜਾਂ ਇੱਛਾ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਬੀਮੇ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਵੀ ਤੱਥ ਜੋ ਜੋਖਮ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੂਝਵਾਨ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰੇਗਾ, ਇੱਕ ਪਦਾਰਥਕ ਤੱਥ ਹੈ - ਜੇ ਪੇਸ਼ਕਰਤਾ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਤੱਥ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ।

ਬੀਮਾ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ (ਬੀਮਾ ਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ) ਨਿਯਮ 2002: ਨਿਯਮ 2(d) - ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਜਵਾਬ ਦਾ ਨਤੀਜਾ - ਕਿਹਾ ਕਿ: ਇੱਕ ਗਲਤ ਜਵਾਬ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਮੰਗੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਬੀਮੇ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ - ਬਿਨੈਕਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵਿੱਚ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਾਈ ਗਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਅਜਿਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ

ਵੀ ਦਮਨ, ਝੂਠ ਜਾਂ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਨੇਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਲਸੀ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ - ਬੀਮੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥਕ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਜਾਂ ਲੁਕਾਉਣ ਦੀ ਖੋਜ ਦਾ ਵਿਵਾਦ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਅਤੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੋਵਾਂ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ - ਤੁਰੰਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੇ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੰਗੀ ਸੀ - ਪਹਿਲੇ ਕਵਰ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਜੋਖਮ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ - ਜੋਖਮ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਨੇ ਇੰਨੇ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀਆਂ ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ - ਅਜਿਹਾ ਤੱਥ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਰੱਖੋ - ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਮੰਗੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਜੋਖਮ ਲੈਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

XXXXXX

ਬੀਮਾ: ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਦੇ ਤੱਤ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਦਲੀਲ - ਕਿਹਾ ਕਿ: ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਇਸ ਦਲੀਲ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਫਾਰਮ ਦੇ ਤੱਤ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਭਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ - ਤੁਰੰਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖਤ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜੋੜੇ ਅਤੇ ਬੀਮਾ ਕਵਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨਾਲ ਬੀਮੇ ਦਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਮਹਿਜ਼ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ, ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਲਈ 11 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬੀਮਾ ਕਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ – ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਬੀਮਾ ਪਾਲਿਸੀ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪਾਲਿਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਅਵੇ

ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ - ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਲਏ ਗਏ ਸਨ, ਸਵੀਕਾਰ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ

ਕਿਹਾ ਕਿ: 1. ਤੁਰੰਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਬੀਮਾ ਕਵਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੀ। ਇਹ ਬੀਮਾ ਐਕਟ 1932 ਦੀ ਧਾਰਾ 45 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਕਰਕੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪਦਾਰਥਕ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਧਾਰਾ 45 ਨੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ 'ਤੇ ਜੀਵਨ ਬੀਮੇ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਵਾਲ ਚੁੱਕਣ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਦੋ ਸਾਲ ਬੀਤ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ: (i) ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਬਿਆਨ; ਜਾਂ (ii) ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੈਡੀਕਲ ਅਫਸਰ, ਰੈਫਰੀ ਜਾਂ ਦੋਸਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਬਿਆਨ; ਜਾਂ (iii) ਪਾਲਿਸੀ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਬਿਆਨ ਗਲਤ ਜਾਂ ਗਲਤ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕੁਝ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਉਹ ਸ਼ਰਤਾਂ ਇਹ ਹਨ: (a) ਅਜਿਹਾ ਬਿਆਨ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥਕ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਸੀ; ਜਾਂ (b) ਬਿਆਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਜੋ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਨ ਅਤੇ (i) ਉਹ ਪਾਲਸੀ ਧਾਰਕ ਦੁਆਰਾ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ; ਅਤੇ (ii) ਪਾਲਸੀ ਧਾਰਕ ਨੂੰ ਇਹ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬਿਆਨ ਝੂਠੇ ਜਾਂ ਦੱਬੇ ਹੋਏ ਤੱਥ ਸਨ ਜੋ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਨ। ਧਾਰਾ 45 ਦਾ ਸੰਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬੀਮੇ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਪਾਲਸੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥਕ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਝੂਠ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਪਦਾਰਥਕ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦਾ ਬੋਝ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਲੋੜ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ ਕਿ ਇਹ ਗੈਰ-ਖੁਲਾਸਾ ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ

ਹੋਵੇ, ਗਲਤ ਜਾਂ ਗਲਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪਾਲਸੀ ਧਾਰਕ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਬਿਆਨ ਦੀ ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਸੀ ਜੋ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਨ। (ਪੈਰ੍ਹੇ 12, 13) [747-C; G; 748-A-D]

XXXXXX

737 ਰਿਲਾਇੰਸ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰੇਖਾਬੇਨ ਨਰੇਸ਼ਭਾਈ ਰਾਠੌੜ

2.1 ਬੀਮਾ ਉਬਰੀਮਾ ਫਿਦੇਈ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਚੰਗੀ ਨਿਹਚਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਅਤੇ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਨੇਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਆਪਸੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਰਵਉੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 15] [748-G-H; 749-C]

ਬੀਮਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਾਰੇ ਮੈਕਗਿਲੀਵਰੇ ਦੇ ਬਾਰ੍ਹਵਾਂ ਸੰਸਕਰਣ, ਸਵੀਟ ਐਂਡ ਮੈਕਸਵੈਲ (2012) - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

2.2 ਭਾਰਤੀ ਬੀਮਾ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ ਨੇ 16 ਅਕਤੂਬਰ 2002 ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੂਚਨਾ ਰਾਹੀਂ ਬੀਮਾ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ (ਪਾਲਸੀਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ) ਨਿਯਮ 2002 ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ। ਨਿਯਮ 2(d) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਇੱਕ ਫਾਰਮ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੀਮੇ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਦੁਆਰਾ ਭਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਜੋਖਮ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ "ਜ਼ਰੂਰੀ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜੋਖਮ ਨੂੰ ਬੀਮਾ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ "ਸਾਰੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਢੁਕਵੀਂ

ਜਾਣਕਾਰੀ" ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਨਿਯਮ 4 (3) ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਭਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 45 ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਨਿਯਮ 4 (4) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਕਰਤਾ ਕੋਲ ਇੱਕ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਕਵਰ ਨੋਟ ਜਾਂ ਪਾਲਸੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਸਬੂਤ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬੀਮਾਕਰਤਾ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਦਾਰਥਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਗੁੰਮਰਾਹਕੁੰਨ ਜਾਂ ਗਲਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜੋ ਕਵਰ ਦੇਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। (ਪੈਰ੍ਹੇ 23, 24) [755-A-B, 756-B-E]

XXXXXX

3. ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ "ਜ਼ਰੂਰੀ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਕਟਕਾਲੀਨਤਾ ਜਾਂ ਘਟਨਾ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਬੀਮਾ ਕਵਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੀ ਜੋਖਮ ਦੀ ਭੁੱਖ ਜਾਂ ਇੱਛਾ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਪਦਾਰਥਕਤਾ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਢੁਕਵਾਂ ਕਾਰਕ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੀ ਗਲਤੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਪਾਲਸੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤੱਥ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਦੀ ਪਦਾਰਥਕਤਾ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਮੰਗੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਤੇ ਵੀ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਬੀਮੇ ਦੇ ਜੋਖਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਜੇ ਇਹ ਜੋਖਮ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹੜੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ

ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੀਮੇ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਵੀ ਤੱਥ ਜੋ ਜੋਖਮ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੂਝਵਾਨ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰੇਗਾ, ਇੱਕ ਪਦਾਰਥਕ ਤੱਥ ਹੈ। ਜੇ ਪੇਸ਼ਕਰਤਾ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਤੱਥ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 25] [756-E-H; 757-A-D]

4. ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਬਿਨੈਕਾਰ ਦੇ ਸਿਹਤ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਬੀਮਾਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਮਿਆਰੀ ਅਭਿਆਸ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੰਭਾਵਿਤ ਗਾਹਕ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਉਹ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਜੋਖਮ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਸੰਭਾਵਿਤ ਗਾਹਕ ਲਈ ਪ੍ਰੀਮੀਅਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਣਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਖੁਲਾਸਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਅਤੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਭਰਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਿਨੈਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵਿੱਚ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਾਈ ਗਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਅਜਿਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਮਨ, ਗਲਤ, ਜਾਂ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਨੇਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਲਸੀ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਢੁਕਵੇਂ ਖੁਲਾਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀਆਂ ਦੇ ਖਰੀਦਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਕਰੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਮਿਲਣ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੇ ਪਾੜੇ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਅਸਲ ਹੱਦ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਬੀਮੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥਕ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਜਾਂ ਲੁਕਾਉਣ ਦੀ ਖੋਜ ਦਾ ਵਿਵਾਦ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਅਤੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੋਵਾਂ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਸਮਝਦਾਰ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਜੋਖਮ

ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇੱਕ ਪਦਾਰਥਕ ਤੱਥ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 26] [757-H; 758-A-D]

XXXXXX

739 ਰਿਲਾਇੰਸ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰੇਖਾਬੇਨ ਨਰੇਸ਼ਭਾਈ ਰਾਠੌੜ

5. ਤੁਰੰਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੇ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੰਗੀ ਸੀ। ਪੂਰੇ ਖੁਲਾਸੇ ਦੇ ਕਰਤੱਵ ਲਈ ਇਹ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪਦਾਰਥ ਜਾਂ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਛੱਡੀ ਜਾਂ ਲੁਕਾਈ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੇ ਬੀਮੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਕਵਰ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਕਵਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਜੋ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਕਵਰ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਜੋਖਮ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਜੋਖਮ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਨੇ ਇੰਨੇ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀਆਂ ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਅਜਿਹਾ ਤੱਥ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਲਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਮੰਗੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਜੋਖਮ ਲੈਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। (ਪੈਰ੍ਹੇ 27, 28) [758-F-H; 759-B]

6. ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਉਸ ਫਾਰਮ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਭਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਜਾਂ ਇਹ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਜਵਾਬ ਸੌਂਪਣ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖਤ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜੋੜੇ ਅਤੇ ਬੀਮਾ ਕਵਰ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁੱਢਲੀ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨਾਲ

ਬੀਮੇ ਦਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਸਿਰਫ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ, ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ 11 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬੀਮਾ ਕਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਬੀਮਾ ਪਾਲਿਸੀ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪਾਲਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਲਏ ਗਏ ਸਨ, ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। (ਪੈਰ੍ਹੇ 29, 31) [759-E-F; 760-B]

ਵੀ.ਕੇ. ਸ਼੍ਰੀਨਿਵਾਸ ਸੇਟੀ ਬਨਾਮ ਮੈਸਰਜ਼ ਪ੍ਰੀਮੀਅਰ ਲਾਈਫ ਐਂਡ ਜਨਰਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ **AIR 1958 Mys 53 - 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।**

XXXXXX

ਮਿਥੂਲਾਲ ਨਾਇਕ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਬੀਮਾ ਨਿਗਮ (LIC) **1962 Suppl (2) SCR 531- ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।**

ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਸੰਧੂ ਬਨਾਮ ਨਿਊ ਇੰਡੀਆ ਐਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ **(2009) 8 SCC 316: [2009] 10 SCR 560;** ਸਹਾਰਾ ਇੰਡੀਆ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰਯਾਨੀ ਰਮਨਜਨੇਯੁਲੂ **(2014) CPJ 582;** ਸ਼ਿਵਸ਼ੰਕਰ ਰਤਨਲਾਲਜੀ ਖਮੇਲੇ ਬਨਾਮ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ **AIR 1971 ਬੰਬਈ 304;** ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਵਿਦਿਆ ਦੇਵੀ **(2012) 3 CPJ 288 (NC);** ਦਿਨੇਸ਼ਭਾਈ ਚੰਦਰਾਨਾ ਬਨਾਮ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ (LIC),**(2010) 3 CPJ 358 (NC);** ਕੰਡੋਜੀਨੀਸ ਬਨਾਮ ਗਾਰਡੀਅਨ ਅਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ **AIR 1921 PC 195;** ਲਕਸ਼ਮੀ ਸ਼ੰਕਰ ਬਨਾਮ ਗ੍ਰੇਸ਼ਮ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਸੁਸਾਇਟੀ **AIR 1932 ਬੰਬਈ 582;** ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ

ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜੀ.ਐਮ. ਚੰਨਾਬਸੰਮਾ **(1991) 1 SCC 357;** ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਸ਼ਾ ਗੋਇਲ **(2001) 2 SCC 160: [2000] 5 Suppl. SCR 646;** ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਇੰਡੀਆ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਐਮ.ਕੇ.ਜੇ. ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ **(1996) 6 SCC 428: [1996] 5 Suppl. SCR 20;** ਮਾਡਰਨ ਇਨਸੂਲੇਟਰਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਓਰੀਐਂਟਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ **(2000) 2 SCC 734 : [2000] 1 SCR 1076 - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।**

ਕਾਰਟਰ ਬਨਾਮ ਬੋਹਮ **(1766) 3 Burr 1905 - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।**

ਬੀਮਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਾਰੇ ਮੈਕਗਿਲੀਵਰੇ ਦੇ ਬਾਰ੍ਹਵਾਂ ਸੰਸਕਰਨ, ਸਵੀਟ ਐਂਡ ਮੈਕਸਵੈਲ (2012) - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੇਸ ਹਵਾਲਾ		
(2014) CPJ 582	**ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ**	ਪੈਰਾ 7 ਨੂੰ
1962 Supp (2) SCR 531	**ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ**	ਪੈਰਾ 9 (ii)
[2009] 10 SCR 560	**ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ**	ਪੈਰਾ 9 (iii)
AIR 1971 Bom 304	**ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ**	ਪੈਰਾ 9 (vi)
(2012) 3 CPJ 288 (NC)	**ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ**	ਪੈਰਾ 9 (vii)
(2010) 3 CPJ 358 (NC)	**ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ**	ਪੈਰਾ 9 (vii)
AIR 1921 PC 195	**ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ**	ਪੈਰਾ (x)
AIR 1932 Bom 582	**ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ**	ਪੈਰਾ 17
(1991) 1 SCC 357	**ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ**	ਪੈਰਾ 20
[2000] 5 Suppl. SCR	**ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ**	ਪੈਰਾ 21

646		
[1996] 5 Suppl. SCR 20	**ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ**	ਪੈਰਾ 22
[2000] 1 SCR 1076	**ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ**	ਪੈਰਾ 22
AIR 1958 Mys 53	**'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ**	ਪੈਰਾ 32

XXXXXX

741 ਰਿਲਾਇੰਸ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰੇਖਾਬੇਨ ਨਰੇਸ਼ਭਾਈ ਰਾਠੌੜ

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2019 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 4261.

2015 ਦੀ ਸੋਧ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 359 ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖਪਤਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਨਿਵਾਰਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮਿਤੀ 20.02.2015 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਐਡਵੋਕੇਟ ਈ.ਆਰ. ਕੁਮਾਰ, ਆਦਿੱਤਿਆ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਵਾਤੀ ਭਾਰਦਵਾਜ, ਮਨੂ ਬਜਾਜ, ਮੈਸਰਜ਼ ਪਾਰੇਖ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ।

ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ਅਮਰ ਦਵੇ, ਸਬਿਆਸਾਚੀ ਡੇ, ਅਸਿਤ ਕੁਮਾਰ ਰੋਏ, ਸਨੇਹਾਸ਼ੀਸ਼ ਮੁਖਰਜੀ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੇਠ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ

ਡਾਕਟਰ ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਜੇ.

1. ਆਗਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ (leave granted)।

2. ਇਹ ਅਪੀਲ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖਪਤਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਨਿਵਾਰਣ ਕਮਿਸ਼ਨ[1] ਦੇ 20 ਫਰਵਰੀ 2015 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਹੈ। ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਵਿਖੇ ਰਾਜ ਖਪਤਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਨਿਵਾਰਣ ਕਮਿਸ਼ਨ[2] ਨੇ ਬੀਮਾਯੁਕਤ - ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਅਪੀਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਪਾਲਿਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਅਵਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਐਨ.ਸੀ.ਡੀ.ਆਰ.ਸੀ. ਦੁਆਰਾ ਸੋਧ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਹੈ।

3. 10 ਜੁਲਾਈ 2009 ਨੂੰ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਨੇ ਮੈਕਸ ਨਿਊਯਾਰਕ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਤੋਂ 11 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਪਾਲਿਸੀ ਲਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਿਰਫ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ, 16 ਸਤੰਬਰ 2009 ਨੂੰ ਉਸਨੇ 10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਬੀਮਾ ਕਵਰ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਮਿਆਦ ਯੋਜਨਾ ਪਾਲਸੀ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਉਸ ਦਾ ਇਸ ਸਮੇਂ ਬੀਮਾ ਸੀ ਜਾਂ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਕਵਰ, ਗੰਭੀਰ ਬਿਮਾਰੀ ਕਵਰ ਜਾਂ ਦੁਰਘਟਨਾ ਲਾਭ ਕਵਰ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਦੇ ਆਈਟਮ 17 ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ:

---

[1] "NCDRC"

[2] "SCDRC"

"ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀਆਂ ਕੋਲ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀਆਂ / ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ (ਰਿਲਾਇੰਸ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਨਾਲ ਮੌਜੂਦਾ ਪਾਲਸੀਆਂ ਸਮੇਤ)।

XXXXXX

ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਰਲੇਖ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ: (i) ਯਕੀਨੀ/ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਵਜੋਂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਨਾਮ; (ii) ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਨਾਮ; (iii) ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ/ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੰਬਰ; (iv) ਮੁੱਢਲੀ ਬੀਮਾ ਰਕਮ; (v) ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਧੀਨ ਬੀਮਾ ਰਕਮ; ਅਤੇ (vi) ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦਾ ਸਾਲ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਵੇਰਵੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਦਿੱਤੇ ਬਕਸੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਭਰਨ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਸੀ: (I) ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ; (ii) ਮੁਲਤਵੀ; (iii) ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ; (iv) ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ; (v) ਲਾਗੂ; (vi) ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ; ਅਤੇ (vii) ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

4. ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਨੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕੀ ਉਸ ਦਾ ਇਸ ਸਮੇਂ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ, ਗੰਭੀਰ ਬਿਮਾਰੀ, ਜਾਂ ਦੁਰਘਟਨਾ ਲਾਭ ਦੇ ਕਵਰ ਲਈ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹੋਰ ਬੀਮਾ ਕਵਰਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ 'ਤੇ, ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਨੇ "NA" ਜਾਂ " ਨਾ ਵਾਜ਼ਬ" ਜਵਾਬ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਦੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ:

"ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਰਿਲਾਇੰਸ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ("ਕੰਪਨੀ") ਵਿਚਕਾਰ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਜੇ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੋਈ ਵੀ ਬਿਆਨ ਝੂਠੇ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹਨ ਜਾਂ ਜੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੰਪਨੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਅਤੇ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੀਮੀਅਮਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

5. 22 ਸਤੰਬਰ 2009 ਨੂੰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੁਲਾਸਿਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਬੀਮੇ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਦੀ 8 ਫਰਵਰੀ 2010 ਨੂੰ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। 24 ਮਈ 2011 ਨੂੰ, ਮੌਤ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਪੰਦਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ, ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਾਲਿਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਮਜ਼ਦ ਸੀ, ਨੇ ਪਾਲਿਸੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤਹਿਤ 10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਇੱਕ ਮੈਡੀਕਲ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਾਲਸੀ ਧਾਰਕ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਚਾਨਕ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ ਦਰਦ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸੀ। 7 ਜੂਨ 2011 ਨੂੰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਮੈਡੀਕਲ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੌਤ ਜਾਂ ਡਿਸਚਾਰਜ ਸੰਖੇਪ ਸਮੇਤ ਮੈਡੀਕਲ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। 14 ਜੁਲਾਈ 2011 ਨੂੰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ 29 ਜੂਨ 2011 ਦੀ ਈ-ਮੇਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਮੈਕਸ ਨਿਊਯਾਰਕ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ 11 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਦਾ ਬੀਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ 30 ਅਗਸਤ 2011 ਨੂੰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ:

XXXXXX

743 ਰਿਲਾਇੰਸ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰੇਖਾਬੇਨ ਨਰੇਸ਼ਭਾਈ ਰਾਠੌੜ[ਡਾਕਟਰ ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਜੇ.]

"ਭੌਤਿਕ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਜਿੱਥੇ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀਆਂ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ (17) ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਣਗਹਿਲੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਬੀਮਾ ਐਕਟ 1938 ਦੀ ਧਾਰਾ 45 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਲਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹਾਂ।

6. 24 ਫਰਵਰੀ 2012 ਨੂੰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੋਟਿਸ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਖਪਤਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਨਿਵਾਰਣ ਲੋਕ ਚਰਚਾ ਦੀ ਥਾਂ, ਭਾਵਨਗਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖਪਤਕਾਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ।

7. 31 ਅਗਸਤ 2013 ਨੂੰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੋਕ ਚਰਚਾ ਦੀ ਥਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਦੁਆਰਾ ਭਰੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਨੇ ਪਿਛਲੀ ਪਾਲਸੀ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਅਪੀਲ ਨੂੰ SCDRC ਨੇ 28 ਨਵੰਬਰ 2014 ਨੂੰ **ਸਹਾਰਾ ਇੰਡੀਆ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰਯਾਨੀ ਰਮਨਜਨੇਯੁਲੂ**[4] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ NCDRC ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। SCDRC ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ 6 ਫਰਵਰੀ 2015 ਨੂੰ NCDRC ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਨੂੰ ਬੀਮੇ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਪਾਲਸੀ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਸਹਾਰਾ ਇੰਡੀਆ (Supra) ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਸਮਝਦਾਰ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੇ ਦਿਮਾਗ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ।

8. 14 ਮਈ 2015 ਨੂੰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇੱਕ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ, NCDRC ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੋਕ ਚਰਚਾ ਦੀ ਥਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਟੌਤੀ ਦੀ ਰਕਮ ਦਾ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਦੇਵੇ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਾਸ਼ੀ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। 1 ਜੂਨ 2015 ਦੇ ਅੰਤਰਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ 'ਤੇ 16,18,987 ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਦਾ ਡਿਮਾਂਡ ਡਰਾਫਟ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

9. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ:

(i) ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਦੇ ਆਈਟਮ 17 ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੁਲਾਸਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਬੀਮੇ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਪਾਲਸੀ ਸੀ। ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ਕਰਤਾ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਵੇਰਵੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਦੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਫਰਜ਼ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਸੀ।

---

[3] "ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੋਕ ਚਰਚਾ ਦੀ ਥਾਂ "

[4] III (2014) CPJ 582

XXXXXX

(ii) ਪਾਲਸੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੀ ਮਿਤੀ 22 ਸਤੰਬਰ 2009 ਹੈ, ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਾ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, 30 ਅਗਸਤ, 2011 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਪਿਛਲੀ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਮੰਗੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦਬਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਦੁਆਰਾ ਗਲਤ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਕੰਟਰੈਕਟ ਐਕਟ 1872 (**ਮਿਥੂਲਾਲ ਨਾਇਕ ਬਨਾਮ ਐਲ.ਆਈ.ਸੀ**[5]) ਦੀ ਧਾਰਾ 17 ਅਤੇ 19 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

(iii) ਉਪਰੋਕਤ (ii) ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਦੁਆਰਾ ਜਵਾਬ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਦਬਾਉਣਾ, ਜਾਂ ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਦਾ, ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼

ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਗੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ (**ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਸੰਧੂ ਬਨਾਮ ਨਿਊ ਇੰਡੀਆ ਐਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ**[6]);

(iv) ਇਹ ਕੇਵਲ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀ ਜਾਂ ਪਾਲਿਸੀ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾ ਐਕਟ 1938 ਦੀ ਧਾਰਾ 45 ਦੇ ਕਾਰਨ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਮੰਗੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ।

(v) ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਕਵਰ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਪਾਲਸੀ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਮੁੱਲ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰ ਸਕੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਕਵਰ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਅਸਲ ਜੋਖਮ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਇਹ ਵਿੱਤੀ ਬੀਮਾ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਹੈ;

(vi) ਧਾਰਾ 45 ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਪਾਲਿਸੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਗਲਤ ਬਿਆਨ ਜਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਕਾਰਨ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਨਕਾਰ ਧਾਰਾ 45 (**ਸ਼ਿਵਸ਼ੰਕਰ ਰਤਨ ਲਾਲ ਜੀ ਖਮੇਲੇ ਬਨਾਮ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ**[7]) ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ;

---

[5]1962 Suppl (2) SCR 531

[6](2009) 8 SCC 316

[7]AIR 1971 ਬੰਬਈ 304

XXXXXX

(vii) NCDRC ਦਾ ਫੈਸਲਾ **ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਸੰਧੂ** (Supra) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ NCDRC ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ (**ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਵਿਦਿਆ ਦੇਵੀ**[8] ਅਤੇ **ਦਿਨੇਸ਼ਭਾਈ ਚੰਦਰਾਨਾ ਬਨਾਮ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ**[9]) ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ;

(viii) **ਸਹਾਰਾ ਇੰਡੀਆ** (Supra) ਵਿੱਚ, ਜਿਸ 'ਤੇ NCDRC ਦੁਆਰਾ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, **ਵਿਦਿਆ ਦੇਵੀ** (Supra) ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ, ਜੋ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ **ਚੰਦਰਾਨਾ** (Supra) ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਵਿਦਿਆ ਦੇਵੀ ਅਤੇ **ਚੰਦਰਾਨਾ** ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪਿਛਲੀਆਂ ਪਾਲਸੀਆਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਅਤੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸਹੀ ਠਹਿਰਾਇਆ;

(ix) ਵਿਦਿਆ ਦੇਵੀ ਵਿੱਚ, NCDRC ਨੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪਿਛਲੀ ਪਾਲਸੀ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਇੱਕ ਅਨਪੜ੍ਹ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਖਾਲੀ ਕਾਗਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਸਨ; ਅਤੇ

(x) **ਕੰਡੋਜੀਨੀਸ** ਬਨਾਮ **ਗਾਰਡੀਅਨ ਐਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ**[10] ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਿਵੀ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੀਆਂ ਪਾਲਸੀਆਂ ਬਾਰੇ ਅੰਸ਼ਕ ਗੈਰ-ਖੁਲਾਸਾ ਜਾਂ ਅਸਪਸ਼ਟ ਖੁਲਾਸਾ ਵੀ ਪਾਲਸੀ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, NCDRC ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

10. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ:

(i) ਬੀਮਾ ਏਜੰਟ ਨੇ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਨੂੰ ਨਕਦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਮੀਅਮ ਦੇ ਨਾਲ ਖਾਲੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਲੈ ਕੇ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀ ਲੈਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਦਾ ਗੁਜਰਾਤੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨਾ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਸੀ। ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਏਜੰਟ ਦੁਆਰਾ ਭਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਗਵਾਹ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਨੂੰ ਅਣਜਾਣ ਸੀ;

(ii) ਹਾਲਾਂਕਿ 30 ਅਗਸਤ 2011 ਦੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਿਰਫ ਪਿਛਲੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਬਾਉਣਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਖਪਤਕਾਰ ਲੋਕ ਚਰਚਾ ਦੀ ਥਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਪਿਸ਼ਾਬ ਬਲੈਡਰ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਸੀ। ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ 2002 ਵਿੱਚ ਲਾਗ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ;

---

[8] (2012) 3 CPJ 288 (NC)

[9] (2010) 3 CPJ 358 (NC)

[10] AIR 1921 PC 195

XXXXXX

(iii) ਪਿਛਲੀ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੀਮਾਕਰਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀਆਂ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਨਾਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ 8 ਫਰਵਰੀ 2010 ਨੂੰ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੀ ਮੌਤ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਦਾਅਵਾ ਪਾਲਸੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(iv) ਬੀਮਾ ਐਕਟ, 1932 ਦੀ ਧਾਰਾ 45 ਅਧੀਨ ਪਿਛਲੇ ਬੀਮਾ ਕਵਰ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥਕ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਥਿਤ ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥਕ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਲਸੀ ਜਾਰੀ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਪ੍ਰੀਮੀਅਮ ਦੀ ਦਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰੇਗਾ; ਅਤੇ

(v) **ਸਹਾਰਾ ਇੰਡੀਆ** (Supra) ਵਿੱਚ NCDRC ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਗਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ (2014 ਦੇ SLP (C) ਨੰਬਰ 130740 ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ NCDRC ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ।

11. ਵਿਰੋਧੀ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਦੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਖੁਲਾਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀਆਂ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸਮੇਤ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ, ਗੰਭੀਰ ਬਿਮਾਰੀ, ਜਾਂ ਦੁਰਘਟਨਾ ਲਾਭ ਲਈ ਕਵਰਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੇਸ਼ਕਰਤਾ ਦਾ ਇਸ ਸਮੇਂ ਬੀਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਜਿਸ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਨੇ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਦੇ ਆਈਟਮ 17 ਵਿੱਚ ਬੀਮਾ ਰਕਮ

ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਰ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਲੰਬਿਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ "ਨਾ ਵਾਜ਼ਬ" ਜਵਾਬ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿ ਪੇਸ਼ਕਰਤਾ ਕੋਲ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬੀਮਾ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਾਲਿਸੀ ਤੋਂ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ, ਜੋ 16 ਸਤੰਬਰ 2009 ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਨੇ ਮੈਕਸ ਨਿਊਯਾਰਕ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਤੋਂ 11 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਵਿੱਚ ਪਾਲਸੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੇ ਗਏ ਜੀਵਨ ਬੀਮੇ ਲਈ ਪਹਿਲੇ ਕਵਰ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

XXXXXX

747 ਰਿਲਾਇੰਸ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰੇਖਾਬੇਨ ਨਰੇਸ਼ਭਾਈ ਰਾਠੌੜ [ਡਾਕਟਰ ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਜੇ.]

ਕੇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਲੂ ਜੋ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 30 ਅਗਸਤ 2011 ਨੂੰ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੀ ਕਿ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਨਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥਕ ਤੱਥ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਪਹਿਲਾਂ ਬੀਮਾ ਕਵਰ ਸੀ। ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਕਵਰ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿੱਤੀ ਆਮਦਨ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ, ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਇਨਕਾਰ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਬਿਮਾਰੀ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਨਹੀਂ ਦਬਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

12. ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਬੀਮਾ ਕਵਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੀ। ਇਹ ਬੀਮਾ ਐਕਟ 1932 ਦੀ ਧਾਰਾ 45 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਕਰਕੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪਦਾਰਥਕ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ:

"45 ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੀਵਨ ਬੀਮੇ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਪਾਲਿਸੀ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਜੀਵਨ ਬੀਮੇ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਪਾਲਿਸੀ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਜਾਂ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੈਡੀਕਲ ਅਫਸਰ, ਜਾਂ ਰੈਫਰੀ, ਜਾਂ ਦੋਸਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ, ਜਾਂ ਪਾਲਸੀ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ, ਗਲਤ ਜਾਂ ਗਲਤ ਸੀ, ਜਦ ਤੱਕ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਬਿਆਨ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥਕ ਮਾਮਲੇ ਜਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਪਾਲਸੀ ਧਾਰਕ ਦੁਆਰਾ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪਾਲਸੀ ਧਾਰਕ ਨੂੰ ਇਹ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬਿਆਨ ਸੀ ਝੂਠਾ ਜਾਂ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ।

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਉਮਰ ਦਾ ਸਬੂਤ ਮੰਗਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦੀ ਜੇ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਲਸੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੀ ਉਮਰ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਦੱਸੀ ਗਈ ਸੀ।

XXXXXX

13. ਧਾਰਾ 45 ਬੀਮਾਕਰਤਾ 'ਤੇ ਜੀਵਨ ਬੀਮੇ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਵਾਲ ਚੁੱਕਣ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦੋ ਸਾਲ ਬੀਤ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ: (i) ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਬਿਆਨ; ਜਾਂ (ii) ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੈਡੀਕਲ ਅਫਸਰ, ਰੈਫਰੀ, ਜਾਂ ਦੋਸਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਬਿਆਨ; ਜਾਂ (iii) ਪਾਲਿਸੀ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਬਿਆਨ ਗਲਤ ਜਾਂ ਝੂਠ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕੁਝ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਉਹ ਸ਼ਰਤਾਂ ਇਹ ਹਨ: (a) ਅਜਿਹਾ ਬਿਆਨ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥਕ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਸੀ; ਜਾਂ (b) ਬਿਆਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਜੋ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਨ ਅਤੇ (i) ਉਹ ਪਾਲਸੀ ਧਾਰਕ ਦੁਆਰਾ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ; ਅਤੇ (ii) ਪਾਲਸੀ ਧਾਰਕ ਨੂੰ ਇਹ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬਿਆਨ ਝੂਠੇ ਜਾਂ ਦੱਬੇ ਹੋਏ ਤੱਥ ਸਨ ਜੋ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਨ। ਧਾਰਾ 45 ਦਾ ਸੰਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬੀਮੇ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਪਾਲਸੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥਕ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਝੂਠ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਪਦਾਰਥਕ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦਾ ਬੋਝ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਲੋੜ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੈਰ-ਖੁਲਾਸਾ ਜਾਂ ਗਲਤ ਜਾਂ ਝੂਠੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪਾਲਸੀ ਧਾਰਕ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਸੀ ਜੋ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਨ।

---

[11] ਬੀਮਾ ਐਕਟ 1932 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਗੂ ਪਾਲਸੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਪਾਬੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੈ, ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

14. ਧਾਰਾ 45 ਜੀਵਨ ਬੀਮੇ ਲਈ ਕਵਰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋ ਸਾਲ ਬੀਤ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੇ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ

ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਦੀ ਪਾਲਸੀ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਅਵਾ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਉਸਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ, ਇੱਕ ਗੈਰ-ਖੁਲਾਸਾ ਜਾਂ ਦਮਨ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥਕ ਤੱਥ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਨਕਾਰ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਗੈਰ-ਖੁਲਾਸੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰ-ਖੁਲਾਸਾ ਕਿਸੇ ਸਥਿਤੀ ਜਾਂ ਤੱਥ ਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਬੀਮਾ ਕਰਤਾ ਦੇ ਕਵਰ ਦੇਣ ਜਾਂ ਨਾ ਦੇਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ।

15. ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾ ਉਬਰੀਮਾ ਫਿਦੇਈ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਚੰਗੀ ਨਿਹਚਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਬੀਮਾ ਕਾਨੂੰਨ[12] ਬਾਰੇ ਮੈਕਗਿਲੀਵਰੇ ਵਿੱਚ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ: "[ਹੇਠਾਂ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁਝ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ], ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਨੂੰ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਜੋਖਮ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੁਆਰਾ ਜਾਣੇ ਜਾਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਨਾ ਤਾਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਫਰਜ਼ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬੀਮੇ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਇਹ ਦਿਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰ-ਖੁਲਾਸਾ ਨੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ..."

---

[12]ਬਾਰ੍ਹਵਾਂ ਸੰਸਕਰਣ, ਸਵੀਟ ਐਂਡ ਮੈਕਸਵੈਲ (2012)

XXXXXX

749 ਰਿਲਾਇੰਸ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰੇਖਾਬੇਨ ਨਰੇਸ਼ਭਾਈ ਰਾਠੌੜ [ਡਾਕਟਰ ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਜੇ.]

ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਅਤੇ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਨੇਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਆਪਸੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਰਵਉੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

16. **ਕੰਡੋਜੀਨਿਸ** (Supra) ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਿਵੀ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਗਿਆ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਗਿਆ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਬੀਮੇ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ। ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿ ਕੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਕਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੇ ਇੱਕ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਮੋਟਰ ਕਾਰ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਨ:

"5. ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨੀਤੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ (ਜੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਵੇਰਵਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਵਾਰੰਟੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ; ਅਤੇ ਅਣਸੁਲਝੇ ਰਹਿ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕੰਪਨੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪਾਲਿਸੀ ਵਿੱਚ ਛਾਪਿਆ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

"ਲਾਰਡ ਜਸਟਿਸ ਸ਼ਾਅ, ਪ੍ਰਿਵੀ ਕੌਂਸਲ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ:

"6. ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਸ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਾਰੰਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ: ਜੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਗਲਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਵਾਰੰਟੀ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਝੂਠ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਅਸਚਾਈ ਦੀ ਪਦਾਰਥਕਤਾ ਮੁੱਦੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਅਤੇ ਵਾਰੰਟੀ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ ਨੇ ਪਦਾਰਥਕਤਾ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਨਿਊਕੈਸਲ ਫਾਇਰ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਮੈਕਮੋਰਨ ਵਿੱਚ ਲਾਰਡ ਐਲਡਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ [(1815) 3Dow. 255]

XXXXXX

"ਬੀਮੇ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ, ਸਾਰੇ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ, ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ - ਜੇ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਅਭੌਤਿਕਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਵਾਰੰਟੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਭੌਤਿਕਤਾ ਜਾਂ ਅਭੌਤਿਕਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ।

17. ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਬੰਬਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ **ਲਕਸ਼ਮੀਸ਼ੰਕਰ ਬਨਾਮ ਗ੍ਰੇਸ਼ਮ ਲਾਈਫ ਅਸ਼ੋਰੈਂਸ ਸੁਸਾਇਟੀ**[13] ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"... ਜਿੱਥੇ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਪਾਲਿਸੀ ਲਈ ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀਆਂ, ਬਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਨੀਤੀ ਦੁਆਰਾ

ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸ਼ਰਤ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਸੱਚਾਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਦਾਰਥਕਤਾ ਦੇ ਸਵਾਲ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਭਰੋਸਾ ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਬਚਾਓ ਕਰਤਾ ਕੰਪਨੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਜਾਂਚਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਗਲਤ ਬਿਆਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਪਣੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ..."

18. **ਸ਼ਿਵਸ਼ੰਕਰ** (Supra) ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬੰਬਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ:

"ਬੀਮੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੰਦੇ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਪਾਲਸੀ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਤੋਂ ਬਚਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਅਜਿਹੀ ਪਾਲਿਸੀ 'ਤੇ ਦਾਅਵੇ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੰਡੋਗੀਨਿਜ਼ ਬਨਾਮ ਜੀ. ਐਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ, ਲਿਮਟਿਡ [[1921] A.I.R. P.C. 195] ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਗਲਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਵਾਰੰਟੀ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਝੂਠ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਅਸਚਾਈ ਦੀ ਪਦਾਰਥਕਤਾ ਮੁੱਦੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਅਤੇ ਵਾਰੰਟੀ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ ਨੇ ਪਦਾਰਥਕਤਾ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ..."

---

[13]AIR 1932 ਬੰਬਈ 582. ਇਹ ਵੀ ਦੇਖੋ ਗ੍ਰੇਟ ਈਸਟਰਨ ਲਾਈਫ ਐਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਬਾਈਹੀਰਾ - 1930 ILR ਭਾਗ LV 124.

XXXXXX

751 ਰਿਲਾਇੰਸ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰੇਖਾਬੇਨ ਨਰੇਸ਼ਭਾਈ ਰਾਠੌੜ[ਡਾਕਟਰ ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਜੇ.]

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੀਮਾ ਐਕਟ 1938 ਦੀ ਧਾਰਾ 45 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਬੀਮੇ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਹੈ। ਧਾਰਾ 45 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"... ਭਾਗ ਨੂੰ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਜੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵਿੱਚ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਮੈਡੀਕਲ ਅਫਸਰ, ਜਾਂ ਰੈਫਰੀ, ਜਾਂ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੇ ਦੋਸਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਬਿਆਨ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ, ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਗਲਤ ਜਾਂ ਗਲਤ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੱਕ ਗਲਤ ਬਿਆਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥਕ ਤੱਥ ਅਤੇ ਤੱਥ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥਕ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਕੰਪਨੀ ਲਈ ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਾਲਸੀ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੂਜੇ ਭਾਗ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਜਿੱਥੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪਾਲਸੀ ਦੀ ਮਿਤੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ 'ਤੇ ਹੀ ਸਵਾਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹਾ ਬਿਆਨ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥਕ ਮਾਮਲੇ ਜਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਪਾਲਸੀ ਧਾਰਕ ਦੁਆਰਾ ਧੋਖਾਧੜੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪਾਲਸੀ ਧਾਰਕ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਬਣਾਉਣਾ ਕਿ ਬਿਆਨ ਝੂਠਾ ਸੀ ਜਾਂ ਇਸ ਨੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਇਨਕਾਰ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਪਾਲਿਸੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ।

19. **ਮਿਥੂਲਾਲ** (Supra) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇੱਕ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਿੱਥੇ 13 ਮਾਰਚ 1945 ਨੂੰ ਇੱਕ ਨੀਤੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ

ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਨੀਤੀ 15 ਜਨਵਰੀ 1945 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋਈ। ਬੀਮਾ ਕੀਤੀ ਰਕਮ 15 ਜਨਵਰੀ 1968 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਂ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੀ ਮੌਤ 'ਤੇ, ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਵੇ, ਭੁਗਤਾਨਯੋਗ ਸੀ। ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੇ 10 ਅਕਤੂਬਰ 1947 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 45 ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਲਾਗੂ ਸਨ। ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 45 ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ ਉਹ ਤਾਰੀਖ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਪਾਲਿਸੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੰਘ ਗਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਕੇਸ ਲਈ **ਮਿਥੂਲਾਲ** (Supra) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਇਸ ਤੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਕੀ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਧਾਰਾ 45 ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ:

XXXXXX

"... ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬੀਮਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 45 ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹਾਂ ਜੋ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ ਬਿਆਨ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਗਲਤ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਆਵੇਗੀ ਜਿਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 45 ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਬਾਰੇ।

ਮਿਥੂਲਾਲ (Supra) ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੇਸ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਧਾਰਾ 45 ਲਾਗੂ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੇ

ਅੰਦਰ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਉਹ ਸਵਾਲ ਜੋ ਮਿਥੂਲਾਲ ਵਿੱਚ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ , ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਠਿਆ ਹੈ।

20. **ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ** ਬਨਾਮ **ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜੀ.ਐਮ. ਚੰਨਾਬਸੰਮਾ**[14] ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"7. ... ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮੇ ਦਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਉਬੇਰੀਮਾ ਫਾਈਡਸ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਵੱਲੋਂ ਪੂਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੀ ਇਹ ਗੰਭੀਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭੌਤਿਕ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰੇ ਜੋ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਲਈ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੱਸੇ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 45 ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਸਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅੰਤਰ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਕੰਪਨੀ ਵੱਲੋਂ ਲਗਾਏ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਸਹੀ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਮਿਥੂਲਾਲ ਨਾਇਕ ਬਨਾਮ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ [1962 Supp 2 SCR 571: AIR 1962 SC 814: (1962) 32 Comp Cas 177] ਵਿੱਚ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਿੰਨੇਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ..."

---

[14] (1991) 1 SCC 357

XXXXXX

21. **ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ** ਬਨਾਮ ਆਸ਼ਾ ਗੋਇਲ (ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ)[15] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਨੇ ਸਿਹਤ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਨਿਗਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਬਣਾਈ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਬੀਮਾ ਐਕਟ 1932 ਦੀ ਧਾਰਾ 45 ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣਾ ਬੋਝ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਅਪੀਲ 'ਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ 'ਚ ਕੁਝ ਤੱਥ ਹਨ ਕਿ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਰਿਮਾਂਡ 'ਤੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੇ ਫਿਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵਿਵਾਦ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਵਾਲਾ ਗੰਭੀਰ ਮਾਮਲਾ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਚਿਤ ਉਪਾਅ ਸਿਵਲ ਮੁਕੱਦਮਾ ਹੋਵੇਗਾ ਨਾ ਕਿ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ। ਧਾਰਾ 45 ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"12. ... ਜੀਵਨ ਬੀਮੇ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਸਮੇਤ ਬੀਮੇ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਉਬੇਰੀਮਾ ਫਾਈਡਸ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਰੂਰਤ ਦੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ (ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਥ) ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਚੰਗਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਪਦਾਰਥਕ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋਖਮ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਦਾਰਥਕ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਪਦਾਰਥਕ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥਕ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਦਮਨ ਕਿਸੇ

ਅਜਿਹੇ ਤੱਥ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜੋ ਪਾਲਸੀ ਲੈਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਸੂਝਵਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਵਾਜਬ ਜਾਂਚ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

22. **ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ** (Supra) ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇੱਕ ਕੇਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜੋ NCDRC ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਉਤਪਨ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੇ ਸਿਹਤ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪਾਲਸੀ ਧਾਰਕ ਚਿਰਕਾਲੀਨ ਸ਼ੂਗਰ ਅਤੇ ਗੁਰਦੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸੀ। ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥਕ ਤੱਥ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 45, ਜੋ ਜੀਵਨ ਬੀਮੇ ਦੀਆਂ ਪਾਲਸੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਮਲਾ ਮੈਡੀਕਲੇਮ ਪਾਲਿਸੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਡੀ.ਕੇ. ਜੈਨ ਨੇ ਦੋ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ:

---

[15] (2001) 2 SCC 160

XXXXXX

"18. ਮੈਡੀਕਲੇਮ ਪਾਲਿਸੀ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਪਾਲਸੀਧਾਰਕ ਨੂੰ ਸੱਟ, ਹਾਦਸਿਆਂ, ਜਾਂ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੁਝ ਖਰਚਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਰੋਸਾ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਇਹ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਬੀਮੇ ਦਾ ਇੱਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤ ਨੇਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਹਿਲੂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੰਗੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਸੱਚਾ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰੇ ਜੋ ਉਸਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹੈ। **ਇਹ**

ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੰਗੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪਾਲਿਸੀ ਦੇ ਮਕਸਦ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਬੇਸ਼ਕ, ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਤੱਕ ਫੈਲਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਜੋ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਗਿਆਨ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਹੈ। ਉਸ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪਦਾਰਥਕਤਾ ਬਾਰੇ ਉਸ ਦੀ ਰਾਏ ਕਿਸੇ ਪਲ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਜੋਏਲ ਬਨਾਮ ਕਾਨੂੰਨ ਸੰਘ ਅਤੇ ਕ੍ਰਾਊਨ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ [(1908) 2 KB 863 (CA)])"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਅਦਾਲਤ ਨੇ **ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਇੰਡੀਆ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ** ਬਨਾਮ **ਐਮ.ਕੇ.ਜੇ. ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ**[16] ਅਤੇ **ਮਾਡਰਨ ਇਨਸੂਲੇਟਰਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ** ਬਨਾਮ **ਓਰੀਐਂਟਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ**[17] ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। "ਪਦਾਰਥਕ ਤੱਥ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ:

“22. ... ਕੋਈ ਵੀ ਤੱਥ ਜੋ ਬੀਮੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਤੈਅ ਕਰਨ ਜਾਂ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸਮਝਦਾਰ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਜੋਖਮ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਤੱਥ ਜੋ ਬੀਮੇ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜੋਖਮ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ "ਜ਼ਰੂਰੀ" ਹੋਵੇਗਾ।

ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਧਾਰਾ 45 ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਤੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਬੀਮਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ।

[16] (1996) 6 SCC 428

[17] (2000) 2 SCC 734

XXXXXX

23. ਭਾਰਤੀ ਬੀਮਾ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ ਨੇ 16 ਅਕਤੂਬਰ 2002 ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੂਚਨਾ ਰਾਹੀਂ ਬੀਮਾ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ (ਪਾਲਸੀਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ) ਨਿਯਮ 2002 ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ। ਸ਼ਬਦ "ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ" ਨੂੰ ਨਿਯਮ 2 (d) ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"2(d) "ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਬੀਮਾ ਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਭਰਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਫਾਰਮ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਜੋਖਮ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ, ਤਾਂ ਜੋ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਜੋਖਮ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਜੋਖਮ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋਖਮ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਵਰ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ, ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ।

ਵਿਆਖਿਆ: ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ "ਜ਼ਰੂਰੀ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜੋਖਮ ਨੂੰ ਬੀਮਾ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਢੁਕਵੀਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ।

ਨਿਯਮ 4, ਬੀਮੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ:

"4. ਬੀਮੇ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵ

(1) ਸਮੁੰਦਰੀ ਬੀਮਾ ਕਵਰ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਜਿੱਥੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਰਕੀਟ ਅਭਿਆਸਾਂ ਲਿਖਤੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ, ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਜੀਵਨ ਕਾਰੋਬਾਰ ਲਈ ਜਾਂ ਆਮ ਕਾਰੋਬਾਰ ਲਈ ਕਵਰ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਇੱਕ ਲਿਖਤੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ

30 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ।

(2) ਕਵਰ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਫਾਰਮ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

(3) ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਾ ਫਾਰਮ ਭਰਨ ਵਿੱਚ, ਸੰਭਾਵਿਤ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 45 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੇਧ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਕਵਰ ਦੇਣ ਲਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਇਸ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 45 ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਨਾਲ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(4) ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਜਾਂ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਕੋਲ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਵਰ ਨੋਟ ਜਾਂ ਪਾਲਸੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੇਗਾ। ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿੱਥੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਕਰਤਾ ਨੇ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੁਕਾਈ ਹੈ ਜਾਂ ਕਵਰ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਗੁੰਮਰਾਹਕੁੰਨ ਜਾਂ ਗਲਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ।

XXXXXX

24. ਨਿਯਮ 2 (d) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਇੱਕ ਫਾਰਮ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੀਮੇ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਦੁਆਰਾ ਭਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਜੋਖਮ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ । ਖੁਲਾਸੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋਖਮ ਲੈਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਖੁਲਾਸਿਆਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਬੀਮਾਕਰਤਾ, ਜੇ

ਜੋਖਮ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਦਰਾਂ, ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਵਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ "ਜ਼ਰੂਰੀ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜੋਖਮ ਨੂੰ ਬੀਮਾ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ "ਸਾਰੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਢੁਕਵੀਂ ਜਾਣਕਾਰੀ" ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਨਿਯਮ 4(3) ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਭਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 45 ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਨਿਯਮ 4(4) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਕਰਤਾ ਕੋਲ ਇੱਕ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਕਵਰ ਨੋਟ ਜਾਂ ਪਾਲਸੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਸਬੂਤ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬੀਮਾਕਰਤਾ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਦਾਰਥਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਗੁੰਮਰਾਹਕੁੰਨ ਜਾਂ ਗਲਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜੋ ਕਵਰ ਦੇਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ।

25. ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ "ਜ਼ਰੂਰੀ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਕਟਕਾਲੀਨਤਾ ਜਾਂ ਘਟਨਾ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਬੀਮਾ ਕਵਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੀ ਜੋਖਮ ਦੀ ਭੁੱਖ ਜਾਂ ਇੱਛਾ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। **ਬੀਮਾ ਕਾਨੂੰਨ**[18] **'ਤੇ ਮੈਕਗਿਲੀਵਰੇ** ਵਿੱਚ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

"ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਦੀ ਪਦਾਰਥਕਤਾ ਬਾਰੇ ਭਰੋਸਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਨਿਯਮ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪਦਾਰਥਕਤਾ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਕੀਤੀ ਪਰਖ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੈ ਕਿ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਸਮਝਦਾਰ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥਕ ਤੱਥ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੀ ਭਰੋਸਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਸੀ ..."

ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਪਦਾਰਥਕਤਾ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਢੁਕਵਾਂ ਕਾਰਕ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੀ ਗਲਤੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਪਾਲਸੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤੱਥ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ (Supra) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ:

[18] ਬਾਰ੍ਹਵਾਂ ਸੰਸਕਰਣ, ਸਵੀਟ ਐਂਡ ਮੈਕਸਵੈਲ (2012), 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਪੰਨਾ 493 ਦੇਖੋ।

XXXXXX

757 ਰਿਲਾਇੰਸ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰੇਖਾਬੇਨ ਨਰੇਸ਼ਭਾਈ ਰਾਠੌੜ [ਡਾਕਟਰ ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਜੇ.]

"ਕੋਈ ਵੀ ਤੱਥ ਜੋ ਬੀਮੇ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜੋਖਮ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ "ਜ਼ਰੂਰੀ" ਹੋਵੇਗਾ।

ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਦੀ ਪਦਾਰਥਕਤਾ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਮੰਗੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਤੇ ਵੀ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਬੀਮੇ ਦੇ ਜੋਖਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਜੇ ਇਹ ਜੋਖਮ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹੜੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਜੋਖਮ ਲੈਣ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ। ਬੀਮੇ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਵੀ ਤੱਥ ਜੋ ਜੋਖਮ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੂਝਵਾਨ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰੇਗਾ, ਇੱਕ ਪਦਾਰਥਕ ਤੱਥ ਹੈ। ਜੇ ਪੇਸ਼ਕਰਤਾ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਤੱਥ ਦਾ

ਗਿਆਨ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ। ਇੱਕ ਗਲਤ ਜਵਾਬ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਮੰਗੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਬੀਮੇ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

26. ਬੀਮੇ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਬਹੁਤ ਨੇਕ ਇਰਾਦੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਪਸੀ ਨਿਰਪੱਖ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਕਰਤੱਵ ਲਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਬਣਾਈ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਬੀਮੇ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ, ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਤੋਂ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉਸਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਇਹ ਨੇਕ ਨਿਹਚਾ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਖੁਲਾਸੇ ਦਾ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਬੀਮਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖੁਲਾਸੇ ਦਾ ਫਰਜ਼ **ਕਾਰਟਰ** ਬਨਾਮ **ਬੋਹਮ**[19] ਵਿੱਚ ਕਿੰਗਜ਼ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਲਾਰਡ ਮੈਨਸਫੀਲਡ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖਿਆ ਸੀ:

ਬੀਮਾ ਅਟਕਲਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੱਥ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਅਚਾਨਕ ਮੌਕੇ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਬੀਮਾ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਆਪਣੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ, ਬੀਮਾ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿਚ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਤ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜੋਖਿਮ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਮੌਜੂਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

XXXXXX

ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਬਿਨੈਕਾਰ ਦੇ ਸਿਹਤ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਬੀਮਾਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਮਿਆਰੀ ਅਭਿਆਸ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੰਭਾਵਿਤ ਗਾਹਕ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਉਹ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਜੋਖਮ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਸੰਭਾਵਿਤ ਗਾਹਕ ਲਈ ਪ੍ਰੀਮੀਅਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਣਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਖੁਲਾਸਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਅਤੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਭਰਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਿਨੈਕਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵਿੱਚ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਾਈ ਗਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਅਜਿਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਮਨ, ਗਲਤ, ਜਾਂ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਨੇਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਲਸੀ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਢੁਕਵੇਂ ਖੁਲਾਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀਆਂ ਦੇ ਖਰੀਦਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਕਰੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਮਿਲਣ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੇ ਪਾੜੇ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਅਸਲ ਹੱਦ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

---

[19] (1766) 3 Burr 1905

ਬੀਮੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥਕ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਜਾਂ ਲੁਕਾਉਣ ਦੀ ਖੋਜ ਦਾ ਵਿਵਾਦ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਅਤੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੋਵਾਂ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਸਮਝਦਾਰ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਜੋਖਮ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇੱਕ ਪਦਾਰਥਕ ਤੱਥ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ **ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ** (Supra) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, "ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਮੰਗੀ ਗਈ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਬੀਮੇ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ

ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ"। ਹਰੇਕ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਜਾਂ ਬਿਆਨ ਜੋਖਮ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਅਜੇ ਵੀ ਬਦਲੀ ਹੋਈ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਬੀਮਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

27. ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੇ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੰਗੀ ਸੀ। ਪੂਰੇ ਖੁਲਾਸੇ ਦੇ ਕਰਤੱਵ ਲਈ ਇਹ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪਦਾਰਥ ਜਾਂ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਛੱਡੀ ਜਾਂ ਲੁਕਾਈ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੇ ਬੀਮੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਕਵਰ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਕਵਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਜੋ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਕਵਰ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਜੋਖਮ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਜੋਖਮ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਨੇ ਇੰਨੇ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀਆਂ ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਅਜਿਹਾ ਤੱਥ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਲਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ।

XXXXXX

759 ਰਿਲਾਇੰਸ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰੇਖਾਬੇਨ ਨਰੇਸ਼ਭਾਈ ਰਾਠੌੜ [ਡਾਕਟਰ ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਜੇ.]

28. ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਰੰਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਆਪਣੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਵੇਗਾ ਚਾਹੇ ਮੰਗੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਮੰਗੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਜੋਖਮ ਲੈਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਜਾਣੂ

ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਬਿਆਨ ਗਲਤ ਜਾਂ ਗਲਤ ਸੀ ਜਾਂ ਜੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੀਮੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। **ਬੀਮਾ ਕਾਨੂੰਨ**[20] **'ਤੇ ਮੈਕਗਿਲੀਵਰੇ** ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ:

"... ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੱਤ ਉਹ ਵਾਕ ਹੈ ਜੋ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ "ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦਾ ਅਧਾਰ" ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਵਾਰੰਟੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪਾਲਸੀ 'ਤੇ ਦੇਣਦਾਰੀ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਸਕੇ।

29. ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਲੀਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਉਸ ਫਾਰਮ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਭਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਜਾਂ ਇਹ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਜਵਾਬ ਸੌਂਪਣ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖਤ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜੋੜੇ ਅਤੇ ਬੀਮਾ ਕਵਰ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨਾਲ ਬੀਮੇ ਦਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਸਿਰਫ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ, ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ 11 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬੀਮਾ ਕਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪਾਲਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

30. ਅਸੀਂ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ NCDRC ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਵਿਚਾਰ **ਵਿਦਿਆ ਦੇਵੀ** (Supra) ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਉਲਟ ਸੀ। ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, NCDRC ਨੇ ਪਿਛਲੀਆਂ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀਆਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਦੁਆਰਾ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਕਵਰ ਦੇ ਤਹਿਤ

ਬੀਮਾ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ, NCDRC ਨੇ **ਚੰਦਰਾਨਾ** (Supra) ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ **ਸਹਾਰਾ ਇੰਡੀਆ** (Supra) ਕੇਸ ਵਿੱਚ NCDRC ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਨਜ਼ਰੀਆ ਅਪਣਾਇਆ। ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, NCDRC ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਦਰਅਸਲ, ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ NCDRC ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਨ। NCDRC ਵੱਲੋਂ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਇਸ ਲਾਈਨ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

---

[20]ਬਾਰ੍ਹਵਾਂ ਸੰਸਕਰਣ, ਸਵੀਟ ਐਂਡ ਮੈਕਸਵੈਲ (2012), 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਪੰਨਾ 257 ਦੇਖੋ।

XXXXXX

31. ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਲਏ ਗਏ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਮੈਸੂਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ **ਵੀ.ਕੇ. ਸ਼੍ਰੀਨਿਵਾਸ ਸੇਟੀ** ਬਨਾਮ **ਮੈਸਰਜ਼ ਪ੍ਰੀਮੀਅਰ ਲਾਈਫ ਐਂਡ ਜਨਰਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ**[21] ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਚ ਕੋਈ ਬਿਆਨ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ, ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਭਰਨ ਵਿੱਚ, ਏਜੰਟ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੇ ਏਜੰਟ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦਾ ਏਜੰਟ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ

ਕਿਸੇ ਵੀ ਏਜੰਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਲਿਖਣ ਲਈ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਤੋਂ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਜੇ ਕੋਈ ਏਜੰਟ ਫਿਰ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦਾ ਕੇਵਲ ਮੁਨਸ਼ੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਿਆਨ ਦੀ ਅਸਚਾਈ ਜਾਂ ਗਲਤੀ ਬਾਰੇ ਉਸਦਾ ਗਿਆਨ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਸਵਾਲ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਉਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਵਾਬਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾਂ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਹੋਣ, ਇਹ ਵਿਚਾਰਕਰਨਾ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਸਨੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗਲਤੀ ਕਿਵੇਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਲਿਖਤੀ ਜਵਾਬ ਸਹੀ ਹੋਣਗੇ।

32. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਜੋੜਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ SCDRC ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੋਕ ਚਰਚਾ ਦੀ ਥਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪਲਟਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। NCDRC ਨੇ SCDRC ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਸੀਂ ਅਪੀਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ NCDRC ਦੇ 20 ਫਰਵਰੀ 2015 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਖਪਤਕਾਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

---

[21]AIR 1958 Mys 53

XXXXXX

761 ਰਿਲਾਇੰਸ ਲਾਈਫ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰੇਖਾਬੇਨ ਨਰੇਸ਼ਭਾਈ ਰਾਠੌੜ [ਡਾਕਟਰ ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਜੇ.]

33. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 14 ਮਈ 2015 ਦੇ ਅੰਤਰਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਕਟੌਤੀ ਦੀ ਰਕਮ ਦਾ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਨਿਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 142 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕਢਵਾਈ ਗਈ ਰਕਮ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਅਪੀਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਲਾਗਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਦੇਵਿਕਾ ਗੁਜਰਾਲ ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ: - ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

Prabhat Kiran, Advocate
D/923/2000
Bar Council of Delhi